

פורום ה-15 וירושלים בשיתוף התאחדות האדריכלים ומתכנני הערים בישראל וישראל 100

אמנת האיכות האדריכלית והתכנונית בישראל

טיוטה 10 ינואר 2022

פורום 15 וירושלים בשיתוף התאחדות האדריכלים ומתכנני הערים בישראל וישראל 100

אמנת האיכות האדריכלית והתכנונית בישראל

טיוטה 10 דצמבר 2022

לאיכותו של המרחב הבנוי והפתוח השפעה מכרעת על איכות החיים

לנוף חיינו – הבניינים, הרחובות, הכיכרות, הגנים וכל המרחבים העירוניים, הכפריים והטבעיים – השפעה מרחיקת לכת על רוח האדם, רווחתו ואיכות חיו, כמו גם על חוסן הקהילות השוכנות בו ועל יכולתה של חברה לקיים חיים סדירים ואיכותיים בימים שכתיקונם כמו גם בימי משבר וחירום. האיכות של הנוף הפתוח והבנוי היא ממרכיבי היסוד של חוסנה של החברה בישראל.

מדינת ישראל עומדת בפני אתגרי ציפוף כבירים וחסרי תקדים המחייבים

טיפוח ויצירתיות בתחומי האדריכלות והתכנון

אתגרי גידול האוכלוסייה בישראל ופיתוחה בשנים הקרובות משמעותם בניה של מיליוני מטרים רבועים חדשים של מגורים, תעסוקה, מוסדות ותשתיות. ללא התחדשות ויצירת איכות חדשה בענפי האדריכלות, התכנון והבנייה, עלול המענה לאתגרים אלו לאיים על חוסנה של ישראל; ואולם בפעולה נכונה מהווים אתגרים אלה הזדמנות נדירה לייסד מדיניות אשר בבסיסה עומדת התפישה כי כדי להביא לרווחה ולחוסן בני-קיימא, נדרש לפתח ולטפח יצירה ועשייה אדריכלית ותכנונית מקצועית, מצויינת ופורצת דרך. בדרך זו יהפכו האתגרים הכמותיים למנועים של פיתוח חברתי וכלכלי צודק; שגשוג תרבותי פתוח ומגוון; איזון בריא בין האדם וסביבתו ויבטיחו כושר תחרות ומובילות בינלאומית, המאפיינים את ישראל בתחומים רבים.

העיריות החברות בפורום ה-15 ועיריית ירושלים מתחייבות לפעולה

להעלאת האיכות האדריכלית והתכנונית בישראל

מתוך אחריות ומחויבות עמוקה לתושבי הארץ, לנופיה ולעתידם המשותף, נוטלים בזאת על עצמם – ראשי העיריות, ביחד עם מהנדסי ואדריכלי העיריות של פורום 15 וירושלים – את קידום איכות האדריכלות והתכנון ברוח אמנה זו; לפיכך, תהיה אמנה זו מחייבת ותפעל, הלכה למעשה, לטיפוחה של האיכות האדריכלית והתכנונית בכל רחבי הסביבה הבנויה והפתוחה בישראל, להשקעה בפיתוח ובהגברת המודעות לנושא ולהקפדה המקצועית המתחייבת, לאמור – מקום זה, בו אנו חיים ואותו אנו בונים, ארץ זעירה והיסטורית זו הינה ערש תרבות רב משמעות לחלקים נרחבים של האנושות וביתם הנבונה והמתפתח של יושבי הארץ לדורותיהם.

מתחייבים לפעול בנחישות ובדחיפות במישורים העיקריים הנאים:

1 לפעול באופן עקבי לפיתוח וטיפוח תרבות של איכות אדריכלית ותכנונית בכל המערכות העירוניות, ולהכרה בה כאינטרס ציבורי מן המעלה הראשונה, וכתנאי חשוב והכרחי להבטחת איכות חיים ראויה בישראל, בדור הזה ולדורות הבאים.

2 לפתח ללא לאות את איכות האדריכלות והתכנון בתחומי העירייה והעיר אותן אנו משרתים, ולפעול בשיתוף פעולה עם רשויות אחרות ועם האיגודים המקצועיים הרלבנטיים להנחלת האיכות האדריכלית והתכנונית בערינו.

3 לתעד, לחקור ולשמר את תהליכי האדריכלות והתכנון כיום ואת המורשת האדריכלית והתכנונית של המרחב עליו אנו מופקדים וסביבתו, כולל מקורותיו ותולדותיו.

4 לקדם את תכנון ועיצוב המרחבים העירוניים בהתייחס לאתגרי הציפוף ומשבר האקלים המאפיינים את העירוניות במאה ה-21, תוך הדגשת הצורך בפיתוח יצירתיות אדריכלית ותכנונית. כל אלה, במטרה לייצר סביבת איכות הנותנת מענה לצרכים המגוונים וליצירת רווחה אישית וחוסן חברתי, כלכלי וסביבתי בערינו.

5 לנקוט בצעדים האופרטיביים המפורטים באמנה זו, המיועדים לקידום האיכות האדריכלית והתכנונית וליצור את התנאים המיטביים לשילובה בכל יוזמה ומעשה במרחב עליו אנו מופקדים ברוח הפעולות המוצעות בנספח א' לאמנה זו.

6 להציב יעדים ברורים של איכות אדריכלית ותכנונית ולייצר מנגנון אפקטיבי של ניהול, ייזום ועידוד של תהליכי איכות ובקרה על קידום היעדים. לצורך כך, תכין כל רשות בעזרת יועצים מומחים בתחום האדריכלות והתכנון ובשיתוף אנשי יצירה, מדיניות ורוח, תכנית עבודה ופעולה מפורטת אשר תפרט את הצעדים שיש לנקוט בהם כדי לבצע את ההתחייבות בהתאם לאמור באמנה זו ובנספחיה. תכנית זו תוכן בתוך שנה מיום חתימת אמנה זו.

7 לפעול בעקביות להרחבת מעגלי ההסכמה והצטרפות לאמנה זו אל מול מסגרות ציבוריות עירוניות אחרות.

מתחייבים לפעול בנחישות ובדחיפות במישורים העיקריים הנאים:

8

לתמוך בערכי האיכות האדריכלית והתכנונית ובהם -

- המחוייבות לאדם כפרט, כחלק מקבוצה וכחלק מהחברה כולה תוך שימת דגש על אלה שאינם נוכחים או שקולם איננו נשמע.
- ההתאמה למקום ולזמן.
- האחריות הרחבה למשמעויות הקונקרטיות והמצטברות של המעשה האדריכלי והתכנוני על החברה, על הסביבה, ועל התרבות.
- השאיבה משורשי העבר, הנוכחות בהווה והראייה למרחוק.

וזאת על ידי

- חידוש מרכזי הערים תוך פיתוח סביבות מגורים איכותיות ועידוד חדשנות ויצירתיות בתכנון טיפוסי המבנים; כל זאת על מנת לייצר גם במרחבים צפופים איכות חיים ראויה ותחושת שייכות וקהילתיות למגוון גילאים ומשתמשים.
- תפיסת האדריכלות והתכנון ככלים ליצירת צדק חברתי ואמצעי להטמעת ערכים של שיויון ומתן ביטוי ומענה מיטבי למגוון הקהילות והמשתמשים במרחב.
- חיזוק ערכו ומשמעותו של המרחב הציבורי כגורם מחולל ושיקול מוביל בכל התכניות המקודמות בסביבה העירונית.
- עידוד שילוב שימושים מושכל בסביבות מתחדשות כמתוכננות ליצירת מרחבים עירוניים המאפשרים אורח חיים בר־קיימא ומגוון מירבי של פעילויות בקרבת מרחב המגורים.
- יצירת קישוריות נוחה, שיוויונית ומקיימת המבוססת על תכנון מוטה תחבורה ציבורית ומעודדת הליכתיות כבסיס לחיי היומיום בכל מקום ובכל קנה מידה.
- שמירה על הזיקה בין סביבת החיים לערכי הטבע - איזון בין שימור הסביבה הטבעית ובין צרכי הפיתוח והציפוף; שימור השטחים הפתוחים לצד שילובו וטיפוחו של הטבע בחיי היומיום בעיר.
- טיפוח והשקעה באיכות המרחבים הציבוריים ומבני הציבור הקיימים והמתוכננים, ליצירת מנעד רחב של מרחבים מזמינים, המאפשרים והמעודדים מפגש ופעילות ובכך יוצרים את תרבות המקום.
- חיזוק הקשר בין אדריכלות המבנים לפיתוח הנוף ומפלט הקרקע ליצירת ממשקים מיטביים, מעוצבים בקפידה ופעילים בין חזיתות המבנים לבין המרחבים הסובבים אותם, פרטיים וציבוריים כאחד.
- הטמעת תפיסות תכנון חדשניות המיישמות פתרונות מוטי טבע ובני קיימא המקדמות את חוסן הסביבה הבנויה והפתוחה, כחלק מהמענה הנדרש לאתגרי האקלים הגלובליים והמקומיים.
- טיפוח המצויינות, הדיוק והיופי בכל אובייקט שנבנה במרחב, תוך הבנת האפשרות של כל מרכיב בסביבתנו - קטן כגדול, פשוט כמורכב - לעורר השראה סקרנות ותחושת משיכה ושייכות למקום.

לצורך מימוש התחייבויות אלו אנו נפעל ברוח הפעולות המפורטות בנספח א' המהווה חלק בלתי נפרד מאמנה זו.

9

פיתוח התרבות והמורשת בתחום איכות האדריכלות והתכנון:

1. ייזום כנסים, תערוכות, תכניות לימוד, פרסומים במדיה ודיונים תכנוניים מקומיים ובינלאומיים בשיתוף הציבור, אנשי חינוך ורוח ואנשי המקצוע וזאת על מנת לייצר ענין ציבורי באיכות האדריכלות והתכנון, זאת, כדי לעורר שיח ציבורי נגיש ופתוח בנושאים אלה בכל המדיות ולהגביר את הידע והמודעות לאפשרויות הפיתוח ודרכי החשיבה המתקדמות בארץ ובעולם.

2. ערוב ושיתוף המגזר הפרטי שעיסוקו בתכנון ובניה כביטוי לעדיפות שנותן הציבור לאיכות האדריכלית והתכנונית וליתרונות הכלכליים ארוכי הטווח בתכנון ובניה איכותיים. כל זאת, כחלק ממערך להטמעת סטנדרטים לאיכות התכנון והבניה של פרויקטים יזמיים, מתן אמצעים ותמריצים לתכנון איכותי והגברת המודעות והדרישה בקרב רוכשים ושוכרים לאיכות התכנון והבניה?

3. הגברת השקיפות והנגישות של הציבור למסמכי תכנון, תכניות אסטרטגיות, פרויקטים עירוניים ואזוריים משמעותיים וסוגיות תכנון כלליות ופרטניות תוך הנגשתם על גבי פלטפורמות פיסיות ודיגיטליות. כל אלה, כדי ליצור שיח ציבורי פתוח ויצירתי בסוגיות איכות האדריכלות והתכנון.

4. פעולה עקבית במסגרות ציבוריות מול גופי השלטון המקומי ומול מוסדות המדינה ליישום מדיניות איכות אפקטיבית על פי עקרונות אמנה זו, לתמוך ביישומה ואימוצה, בשינויים הנדרשים, כאמנה מחייבת במסגרות לאומיות, אזוריות וביתר הרשויות המקומיות.

² Reference - Building Better Building Beautiful Comission Cost and Value Report + Nederland's policy

יישום צעדים אופרטיביים למימוש כגון:

1. הקמת "ועדה עירונית לאיכות אדריכלית".

2. מינוי "ממונה איכות אדריכלית עירוני": העיריה תמנה את מהנדס/אדריכל העיר או מי מטעם כממונה איכות עירוני אשר יכין תוכנית פעולה עירונית ליישום על ידי הרשות. הממונה יפעל בשיתוף ובסיוע גורמי העירייה ובהם גזבר העירייה, היועץ המשפטי, ראשי מחלקות ומנכ"ל העירייה לקביעת פעולות ואתגרים למימוש בהתאם ליעדי העיר. הממונה יפעל למען מימוש עקרונות אמנה זו ויהיה נציגה של הרשות בנושאי האיכות האדריכלית והתכנונית בפורום ה-15 לצרכי תיאום, עדכון ודווח על מצב תכנית האיכות ומומושה. יפעל למען מימוש עקרונות אמנה זו ויהיה נציגה של הרשות בנושאי האיכות האדריכלית והתכנונית בפורום ה-15 לצרכי תיאום, עדכון ודווח על מצב תכנית האיכות ומומושה.

3. לקיים דיון בשאלת האיכותית בכל פרויקט, בין אם יוזמה עירונית או פרטית, שהוא בעל השפעה החורגת מסביבתו המיידית.

4. להקצות משאבי מחקר ופיתוח לצורך בחינה של סוגיות הדורשות פתרונות עיצוב ותכנון חדשניים ופיתוח של 'פרויקטי פיילוט' המובילים שינוי בדרך של עיצוב בתחומי המגורים, מבני הציבור והמרחב הציבורי.

5. לחזק ולטפח צוותי התכנון באגפי ההנדסה העירוניים תוך התאמת התקנים ביחס למשימות העומדות בפני העיר, תוך שילוב וקידום אדריכלים ומתכננים שיראו את ייעודם העיקרי ביצירת מרחבים עירוניים מובילים, בני קיימא ומשגשים על ידי פיתוח והטמעה של איכות אדריכלית ותכנונית ונופית ובמרחב המקומי והישראלי בכלל.

יישום צעדים אופרטיביים למימוש כגון:

6. מינוי אדריכלים, אדריכלי נוף ומתכננים בתהליכי בחירה מבוססי איכות בלבד, בהליכים המאפשרים גם את שילובם של אדריכלים ומתכננים צעירים ומחדשים, בעזרת קביעת וועדה מקצועית מייעצת לבחירת האדריכלים/אדריכלי נוף/בתכננים במכרזי הרשות, ועל בסיס איכות המציעים ו/או ההצעות בלבד.

7. הנהגת תעריפי תכנון הוגנים, קבועים ומספקים המאפשרים צוותי תכנון איכותיים של מיטב הכשרון והיכולת ואת אפשרות ההשקעה הנדרשת במימוש עבודת אדריכלות ותכנון משובחת, חוקרת ומעמיקה ובמקצועיות המחויבת; אין מנוס מן ההבנה כי תשומות תכנון נמוכות מייצרות בהכרח תכנון ובניה דלים וחסרים, ועמם נזקים כלכליים וחברתיים שפגיעתם עומדים לדורות.

8. לעודד מצויינות בעזרת ייזום תחרויות אדריכליות ותכנוניות לפרויקטים משמעותיים וציבוריים ופרטיים מובילים, תוך תקצובן הראוי ומתן פומבי לתהליך ולתוצאות בארץ ובעולם.

9. קביעת סטנדרט להגשת הצעות לפרויקטים חדשים ומורכבים שיכללו את מסמכי הנדרשים לקיום דיון באיכות האדריכלית ובעיצוב העירוני והאדריכלי.

ניהול בקרה ומעקב

ג

1. מינוי "מרכז פרויקט אמנת איכות אדריכלית" בפורום ה-15 (להלן: "מרכז הפרויקט" או "הפרויקטור"): פורום ה-15, בתיאום עם התאחדות האדריכלים, ימנו פרויקטור לניהול הוצאתה לפועל וקידומה של אמנה זו. הפרויקטור יפעל תחת המסגרת המנהלית/ניהולית של פורום ה-15, ויהיה כפוף למנכ"ל פורום ה-15. היקף ועלות משרתו של הפרויקטור ייקבעו וימומנו במשותף על ידי התאחדות האדריכלים ועל ידי פורום ה-15, וככל הניתן גם בתמיכת ממשלת ישראל.

2. הקמת ועדת היגוי לנושא איכות אדריכלית ותכנונית של פורום ה-15 (להלן: "ועדת ההיגוי"): מנכ"ל פורום ה-15, יעמוד בראשות ועדת ההיגוי, שתפעל לקידום האמנה בערי הפורום ובערים נוספות שיבקשו להצטרף אליה, לשיתוף הפעולה והידע סביב נושאי האיכות האדריכלית והתכנונית וכן לבקרה על התקדמות האמנה. ועדת ההיגוי תתכנס לכל הפחות פעמיים בשנה, בתיאום מועד מראש. 'מרכז הפרויקט' ישמש גם כמזכיר ועדת ההיגוי.

3. חברי ועדת ההיגוי: ועדת ההיגוי תכיל את הממונים העירוניים לנושא האיכות האדריכלית, את יושבי ראש ועדות ההיגוי העירוניות לאיכות אדריכלית, וכן בעלי תפקידים מארגונים ולבנטיים נוספים, בהם: התאחדות האדריכלים ובוני הערים בישראל (להלן: "התאחדות האדריכלים"), ישראל 100, איגוד מתכנני הערים, איגוד אדריכלי הנוף, מינהל התכנון במשרד הפנים, המועצה הישראלית לבניה ירוקה, נציגי אקדמיה, נציגי ממשלה וכדומה.

4. ממונה האיכות האדריכלית והתכנונית העירוני: בתוך 6 חודשים ממועד החתימה על אמנה זו, ימונה בכל עיר ממונה לנושא האיכות האדריכלית והתכנונית, כאמור בסעיף 1.1 לעיל, ויתחיל את פעולתו מתוקף הסמכות שתנתן בידיו.

5. הצגת תכנית הפעולה העירונית: תכנית הפעולה של כל רשות תוצג בפני ועדת ההיגוי של פורום ה-15.

ניהול בקרה ומעקב

ג

6. שיתוף פעולה: בין ממוני האיכות העירוניים יתקיים שיתוף פעולה והחלפת ידע על בסיס שוטף.

7. התכנסות ראשונה של ועדת ההיגוי של פורום ה-15: ועדת ההיגוי של פורום ה-15 תתכנס למפגש הראשון שלה, לא יאוחר מתום 6 חודשים מיום אישור אמנה זו, זאת לצורך קביעת יעדים, חלוקת משימות בין חברי ועדת ההיגוי, וגיבוש תכנית עבודה שנתית לצורך מימוש האמנה.

8. תקציבים: עיריות פורום ה-15 ועיריית ירושלים מתחייבות להקצות את התקציבים הדרושים ליישום האמנה בעירן, ולהפעלתה של ועדת ההיגוי. כל אחת מחברות הפורום תקצה בשנה הראשונה סכום שלא יפחת מ-200,000 ש"ח לצורך פעילות בנושאי האיכות האדריכלית והתכנונית בעיר. הוצאת כספים אלה תהא על פי התכנית שתאושר בתחום האיכות האדריכלית, וזאת תחת פיקוחו של ממונה האיכות האדריכלית העירוני.

9. שקיפות המידע והנתונים: כל ממונה איכות עירוני יפרסם באורח עקבי ושקוף לפחות אחת לשנה לציבור המקצועי והרחב ולפורום ה-15 ולועדת ההיגוי של פורום ה-15 דיווח על ההישגים בפיתוח האיכות והמצוינות האדריכלית והתכנונית, לרבות ציון הקשיים והלקחים שנלמדו בתקופה החולפת בעת קידומם של יעדי האיכות.

10. פרסום המידע: ועדת ההיגוי של פורום ה-15 תרכז ותפרסם את הנתונים אחת לשנה בקרב חברות הפורום והציבור.

ניהול בקרה ומעקב

ג

11. תמיכה, סיוע מקצועי ושיתוף פעולה: התאחדות האדריכלים ובוני הערים בישראל, איגוד המתכננים, איגוד אדריכלי הנוף וישראל 100 יסייעו, ייעצו וישתפו פעולה וידע עם ועדת ההיגוי של פורום ה-15 ועם הממונים העירוניים לנושאי האיכות.

12. דו"ח מעקב רב שנתי: ועדת ההיגוי של פורום ה-15 תבחן לאחר 5 שנים מיום אישור האמנה את ההשפעה והשינוי שחלו בתחום האדריכלות, התכנון והמרחב הציבורי בערים החברות בפורום ה-15 ובירושלים, תקיים על כך דיון בועדת ההיגוי, ותגבש דוח ציבורי ומסקנות בעניין חשוב זה.